

ספר

תשובות חן

פרשת בראשית

את השמים ואת הארץ, כי כמו שארץ מקבלת השפעתה משמים כך התורה שבכל פה שואבת מתורה שבכתב, וכל דברי חז"ל רמוזים בתורה, ואפילו בנביאים אמרו ז"ל (תענית ט, א) דלית מידי דלא רמיזא באורייתא. וזה ענין סוד יחוד תורה שבכל פה עם תורה שבכתב למצא כל דבר חפץ המזכר בדבריהם מרמז בתורה. טעם ב' להיות שהתורה חמודה גנוזה אצלו תרין אלפין שנין קדם בריאת העולם, וזהו בראשית ב' ראשית, כי אלף היא ראש לכל האותיות, וב' ראשית הם שני אלפין המרמז על תרין אלפין שנין שקדמה תורה לזמן.

הנהגת האדם במדותיו ע"פ תורה אף נגד טבעו

וענין קדימתה תרין אלפין שנין מרמזת על חכמה ובינה שקדם לשבעה ימי הבנין, שהם ז' כוכבי לכת שהעולם מתנהג על ידם. וכמו שהשם

(א, א) בראשית ברא אלהים. אמרו ברא ולא יצר או עשה. נראה כי ידוע שבחינת הדינים נקראים אלהים. והמתקנת הוא התורה שהעוסק בתורה יסורין בדלין ממנו (ברכות ה, א). וזהו בראשית ברא אלהים - שעל ידי התורה שנקראת ראשית מרפא הדינים וממתקן מלשון הבריאה.

(ב, ג) ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות. אמרו לעשות ולא הספיק באמרו אשר ברא אלהים. נקדים לפרש פסוק (לעיל א, א) בראשית ברא אלהים שהתורה מכנה בשם ראשית לשני טעמים. א' כמאמר הכתוב (תהילים קיא, י) ראשית חכמה, וזהו ב' ראשית, שני תורות תורה שבכתב ותורה שבכל פה, ברא אלהים, והם דגמת שמים וארץ, וזהו

המתקן הדינים בכח התורה

הרמז בבראשית לקדימת התורה ב"א שנין לבריאת העולם

יִתְבַּרְךָ מְשַׁדָּד לַפְעָמִים מְעַרְכָּתוֹ לְהַפְּךָ טְבָעִים, כִּף הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג בְּמִדּוֹתָיו הֶרְמוּזִים בְּז' יְמֵי הַבְּנִיָּן ע"פ דְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְלְהִתְנַהֵג לַפְעָמִים נִגְדָּ טְבָעוֹ, וְלָתֵת קֶצֶבָה לְבַחֲנֵינָה הַטְּבַע אֲשֶׁר נּוֹצֵר עִמּוֹ לִילֵךְ בָּהּ בְּדְרָכֵי הַשֵּׁם לְבַד, וְלֹא לְתַתָּה לְמַשָּׁל בּוֹ לְהִיוֹתָהּ הַכְּרַחֲיוֹת בְּכָל דְּרָכֵינוּ.

וְלִהְיוֹת מוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ לְתַבֵּל בַּחֲנִינָה טְבָעִיּוֹת שָׁבוּ שְׁלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רַק לְצַרְךָ גְבוּהָ וְלְהִתְנַגֵּד בְּטְבָעוֹ לַפְעָמִים. וְלִזְהָ נִקְרָא מִיִּן הָאֲנוּשֵׁי בְּשֵׁם אָדָם, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם, לְהִיוֹתוֹ מִתְנַהֵג תָּמִיד בְּדְרָכָיו עַל פִּי הַשֶּׁכֶל וְהַמְחַשְׁבָּה, כִּי אָדָם נִקְרָא מְחַשְׁבָּה, עַל דֶּרֶךְ אֹמְרָם ז"ל הָאָדָם בְּשִׁבּוּעָה.

האבות
הקדושים
הסבו טבעים
לעשות
רצונו יתברך

וְנִלְךָ בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן הֵם אֲבוֹתֵינוּ ז"ל, שְׁאֲבָרְהֵם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם דְּרָכּוֹ הֵיְתָה בְּטְבָעוֹ לְהִתְחַסֵּד עִם הַבְּרִיּוֹת, וְכֹאֲשֶׁר בָּא הַפְּקָדָה מֵאִתּוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁיַעֲקֹד אֶת בְּנוֹ נְהַפְּךָ לְבוֹ אֲכֹזְרֵי בְּגִדְלֵ חֲמֻדָּה וְתִשׁוּקָה לְעִשׂוֹת הַדְּבָר, הַגַּם שְׁטָבָעוֹ הָיָה מִתְנַגֵּד לָזֶה. וְכֵן יִצְחָק בְּנוֹ שְׁנַעֲקֹד שְׁמִדְתּוֹ הֵיְתָה בַּחֲנִינָה הַגְּבוּרָה, וְהִנֵּה אִם הָיָה מִמָּאֵן בְּדַבְּרֵי הָעֲקָדָה לֹא הָיָה נִדּוֹן בְּדִינֵי שָׁמַיִם עַל זֶה, כִּי לֹא בָּא דְבַר הַפְּקָדָה אֲצִלוֹ לְהִיוֹתוֹ נַעֲקָד, וְאִפִּילוֹ אֲבִיו הָיָה נָקִי בְּדַבְּרֵי כִּי לֹא הָיָה מְצֻנָּה לְעַקְדוֹ בְּעַל כְּרַחוּ, רַק שְׁלֵרָאוֹתוֹ גִּדְלֵ הַתְּלַהֲבוֹת לְכַב אֲבִיו לְקַיֵּם מֵאֲמָרוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁמוֹ בָּאָה בְּלִבּוֹ אֶהְבֵּת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ לְהִתְחַסֵּד עִמּוֹ וּפְשֵׁט צְוָאוֹ, וְנִכְלַל אֲשֶׁר בְּמִיָּא. וְכֵן יַעֲקֹב אֲבִינוּ מִדְּתוֹ הָיָה מִדַּת הַתְּפָאָרוֹת, וּמִצַּד מִדַּת חֲכָמָה וּבִינָה שָׁבוּ הַסֵּב טְבָעוֹ שְׁיִגְבֶּה לְבוֹ בְּדְרָכֵי ה' צְבָאוֹת לְבַד וְלֹא לְעֲנִינִים אַחֲרֵים חָס וְשָׁלוֹם.

וְהִנֵּה סוּד יַחֲוֶדֶן שֶׁל ז' יְמֵי הַבְּנִיָּן הוּא שֶׁבֶת מְרֻכָּז הָאֲמָצְעִי סוּד עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת, וְהוּא הַנּוֹתֵן כַּח וְחִיּוֹת לְשִׁשָּׁה יְמֵי הַבְּנִיָּן. וּמִזֶּה הַטַּעַם נִתְּנָה הַתּוֹרָה בְּשִׁבְתָּ, כִּי שֶׁבֶת הוּא עֲלִיּוֹת ז' יְמֵי הַבְּנִיָּן, וְנִתְּיַנֵּת הַתּוֹרָה הוּא גַם כֵּן לְטַעַם זֶה שֶׁעַל יְדֵי חֲכָמַת הַתּוֹרָה יִתְעַלּוֹ טְבָעִיּוֹת הָאָדָם הַתְּלוּיִין בְּז' יְמֵי הַבְּנִיָּן וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּלִתֵּי לֵה' לְבַדּוֹ עַל יְדֵי חֲכָמָה וּבִינָה שָׁבוּ. וְזֵהוּ וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ, פְּרוּשׁ מִלְּשׁוֹן הַבְּרָכוֹת אֵילָן שְׁעֵשָׂה הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁיִבְרָכּוּ וְיִתְעַלּוּ עַל יְדוֹ שְׁאָר ו' יְמֵי הַבְּנִיָּן, וְזֵהוּ וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ מִלְּשׁוֹן קְדוּשֵׁינָה סוּד הַיַּחֲוֹד שָׁבוּ מִתְיַחֲדִים ז' יְמֵי הַבְּנִיָּן. וְהִנֵּה עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת וְסוּד הַיַּחֲוֹד הַנּוֹזֵכֵר מִסֵּר לָנוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַתְּחַתּוּנִים נִפְעַל כָּל זֶה בְּלִכְתָּנוּ בְּכָל מִדּוֹתֵינוּ הַנִּמְשָׁכִים מִשְׁבָּעָה יְמֵי הַבְּנִיָּן עַל פִּי חֲכָמָה וּבִינָה כְּנֹזֵכֵר, וְלֹא שְׁנַחֲלֵט מַעֲשֵׂינוּ עַל פִּי טְבָעִיּוֹת שְׁמַעַת הַנּוֹלְדָנוּ, וְזֵהוּ שְׁמִסִּים הַפְּסוּק כִּי בּוֹ שֶׁבֶת מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לְעִשׂוֹת, שְׁבִיּוֹם הַשְּׁבֶת בָּאָה שְׁבִיתָהּ וְנִיחָה לְכָל

תקון המדות
והמשכת
קדושה
לששת ימי
בראשית
מכח השבת

נקרא אדם
על שם
שמנתהג
בשכל

וְכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְנַהֵג בְּכָל דְּרָכָיו עַל פִּי חֲכָמָה וּבִינָה שְׁלוֹ לְהַקְדִּימָם לז' יְמֵי הַבְּנִיָּן הֵם מִדּוֹתָיו וְכַחוֹתָיו,

מְלֹאכְתוֹ הֵם ז' יְמֵי הַבְּנִיָּן, אֲשֶׁר בָּרָא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שְׁעַל יְדֵי
מַעֲשֵׂינּוּ יִתְפַּעַל כָּל זֶה.

מֵאֲמַר חֲזוֹ"ל (ע"ז ה, א) בּוֹאוּ וְנַחֲזִיק
טוֹבָה לְאַבוֹתֵינוּ שְׁאֵלְמֵלֵא לֹא חֲטָאוּ לֹא
מוֹלְדֵי. נִמְצָא עוֹלָה עַל פִּי דְבַרְיָהֶם שְׁעַל
פִּי פִתּוּי הַנְּחָשׁ לַפֶּעַל הַחֲטָא זֶה הָיָה
סְבָה לְכַח הַתּוֹלְדָה לְהִיּוֹתָהּ אִם כָּל חַי,
וְזֶהוּ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ חַוָּה מִלְּשׁוֹן
חַוָּא, כִּי הִיא הִיְתָה אִם כָּל חַי, שְׁעַל
יְדֵי הַחֲטָא נִפְעַל בָּהּ כַּח הַתּוֹלְדָה.

(ג, כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי
הִיא הִיְתָה אִם כָּל חַי.
מִהָרְאוּי שְׁיִפַּל לְשׁוֹן עַל לְשׁוֹן לְהַקְרוֹת
שְׁמָהּ חַוָּה לְטַעַם הַפְּתוּב. וְנִרְאָה עַל פִּי

חווה לשון
חויא,
שממנו
נמשך כח
התולדה



פְּרִשֵׁת נֹחַ

מחשבתו של אדם קובעת אם טוב לו שנברא

(ו, ט) אֱלֹהֵי תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ כּוֹי. לְהַבִּין עֲנִין הַכֶּפֶל נֹחַ נֹחַ. נִרְאֶה לְפָרֶשׁ עַל פִּי מֵאִמֵר חוֹזֵל בְּמִסְכַּת עֲרוּבִין (יג, ב) שְׁתֵּי שָׁנִים וּמְחֻצָּה נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל, חֵד אָמַר נֹחַ לֹא לְאָדָם שְׁלֵא נִבְרָא יוֹתֵר מִשְׁנִבְרָא וְחֵד אָמַר נֹחַ לֹא לְאָדָם שְׁנִבְרָא יוֹתֵר מִשְׁלֵא נִבְרָא. וְהִנֵּה בְּאֵמַת אֱלֹהִים חַיִּים הֵם וְאִין כָּאן פְּלוּגְתָא, כִּי כְּאִשְׁרֵי הָאָדָם מִפְּשֵׁפֶשׁ בְּמַעֲשָׂיו תָּמִיד וְרוּאָה בְּדִקְיָ מִפְּעֻלָּיו וּמִבֵּין שְׁיֹתֵר הִיא נֹחַ לֹא שְׁלֵא נִבְרָא מִשְׁנִבְרָא, אִם כֵּן בְּאֵמַת הוּא הַהַפּוּךְ שְׁלֵאָדָם כִּזֶּה נֹחַ לֹא יוֹתֵר שְׁנִבְרָא מִשְׁלֵא נִבְרָא, וְכֵאֲשֶׁר הָאָדָם מִסְתַּפֵּק אֶת עֲצָמוֹ בְּמַעֲוֹט מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וּמִתְדַמֶּה לְפִי חֲלִישוֹת הַכֶּרְתוֹ כִּי לֹא נִבְרָא הַכֶּרְיָאָה וְנֹחַ לֹא יוֹתֵר שְׁנִבְרָא מִשְׁלֵא נִבְרָא שְׁמִדְמָה עֲצָמוֹ לְמִסְגַּל מַעֲשָׂים טוֹבִים אֲזִי בְּאֵמַת הוּא הַהַפּוּךְ שְׁיֹתֵר נֹחַ הִיא לֹא שְׁלֵא יֵהָא נִבְרָא.

וּלְפִי דְבְרֵינוּ אֵלּוּ נוֹלַד נֹחַ מִנְחָ כַּנִּל, כְּשֶׁבְעִינוּ הוּא נֹחַ לֹא יוֹתֵר שְׁנִבְרָא אֲזִי נוֹלַד נֹחַ הִבְּבְאֵמַת נֹחַ לֹא יוֹתֵר שְׁלֵא נִבְרָא, וְכִשְׁבְעִינוּ הוּא מִחֻזִּיק עֲצָמוֹ לְנֹחַ לֹא שְׁלֵא נִבְרָא אֲזִי בְּאֵמַת נֹחַ לֹא יוֹתֵר שְׁנִבְרָא. וְהוּא פְּרוּשׁ הַפְּסוּק אֱלֹהֵי

תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ שְׁמִנְחָ א' נוֹלַד הִבְּ כַּנִּזְכָּר.

(שם) אֱלֹהֵי תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה כְּדֹרְתּוֹ אֶת הָאֱלֹהִים חֲתֻלְחָף נֹחַ. בְּכַדִּי לְבוֹא לְבֵאוֹר פְּסוּק זֶה נִקְדִּים לְפָרֶשׁ פְּסוּק (ישעיהו מ, כו) שְׁאוֹ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהֵי. דְּהִנֵּה כְּכֹר מְזָכֵר בְּדְבָרֵינוּ שְׁהַעוֹלָם נִבְרָא בְּשָׁנֵי תוֹרוֹת תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה וְתוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית ב' רֵאשִׁית. וְהִנֵּה ב' הַתּוֹרוֹת מְכֻנָּים בְּשֵׁם מִי וְאֵלֶּה, דְּהִנֵּנוּ תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב נִקְרָא מִי וְתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה בְּשֵׁם אֱלֹהֵי.

וְטַעַם הַדְּבָר לְב' סְבוּת. אַחַד, לְהִיּוֹת תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב סְתוּמָה מְצַד עֲצָמָה, וְתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה הוּא הַתְּגַלּוּת תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְלִזְהָ נִקְרָאת מִי דְקִיָּמָא לְשֵׁאֲלָא כִּי מֵלֵת מִי מוֹרָה עַל הַנְּעֻלָּם, וְתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה נִקְרָא אֱלֹהֵי עַל הַיּוֹתָה נְגִלְיוֹת כְּהוֹרָאת מֵלֵת אֱלֹהֵי. וְטַעַם הִבְּ הוּא תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב נִקְרָא מִי לְהִיּוֹת בְּהַ חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה וְכֹל סֵפֶר כְּלוּל מִעֲשֵׂרֵת הַדְּבָרוֹת הַעוֹלָה לְמִנִּין מ"י, וְתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה נִקְרָא אֱלֹהֵי עַל עֲנִין הַלְמ"ד וְא"ו מְסַכְתוֹת שְׁבַש"ס, גַּם עַל

תורה
שבכתב
נקראת מי
ותורה
שבעל פה
נקראת אלה

ענין השש בחינות טהור טמא אסור ומתור כשר ופסול המבארין בה בשיתא סדרי משנה בכל סדר בחינה אחת, ולא סגי בלאו הכי שלא יהא מזכר שאר חמש הבחינות בכל סדר, ושש פעמים שש עולה למנין ל"ו כמנין אלה.

והנה בריאת האדם היה לחבר שני התורות וליתדן, דהינו למצא כל דבר חפץ המזכר בדברי חז"ל בתורה שבכתב. ואפן המציאות הוא על פי הקדמת מעשים טובים שבאדם, שכפי אשר מישור דרכו ומפלס מעגלותיו לילך על פי התורה בכל חפציו כן זוכה ליתדן ולמצא דברי רז"ל מפרשין בתורה. ולסימנא מלתא יהיה לאדם שכאשר יראה לפעמים מנועה ממנו למצא דבר רז"ל בתורה מסתמא איזה דבר אשר לא נכון פעל, ונפרד על ידי מעשיו תורה שבכתב מתורה שבעל פה. וזה היה ענין חטא אדם הראשון שנפרד על ידו תורה שבכתב מתורה שבעל פה. וכל הצדיקים שהיו מימות אדם הראשון עד משה רבנו עליו השלום היה כל מגמותם ענין זה ליחד תורה שבעל פה עם תורה שבכתב, ולא נגמר הדבר לגמרי עד משה רבנו עליו השלום, ונתקלקל הדבר מהרה בשעת עשית העגל באומרם אלה אלהיך וכו' (שמות לב, ד), ולא יחקן הדבר על מכונו עד ביאת משיחנו שמלאה הארץ דעה את ה', וידעו הכל למצא דברי חז"ל מפרש בתורה שבכתב.

איחוד תורה שבעל פה עם תורה שבכתב מכח המעשים

וזה פרוש שאו מרום עיניכם, שתמיד תתנו השגחתכם בכל פעולתיכם שיהיה בלתי לה' לבדו, ולא לשום שמץ פניה אחרת חס ושלום. והפעלה הנמשך מזה - וראו מ"י ברא אל"ה, שתזכו ליחד תורה שבכתב הנקרא מ"י עם תורה שבעל פה הנקרא אל"ה. וזהו מי ברא אלה, שהמ"י דהינו תורה שבכתב בורא את התורה שבעל פה הנקרא אלה. ומי שזכה ליחדן כנזכר על פי הקדמות מעשיו הטובים אז עושה צרוף אלהים משתי התבות מ"י ואל"ה, וזהו בראשית ברא אלהים. שעל ידי הבי' ראשית שהם שני התורות בורא אלהים, עושה צרוף אלהים מן מ"י ואל"ה.

וזה פרוש הפסוק אלה תולדת נח, שנח הוליד האלה דהינו תורה שבעל פה, וזכה למצא כל דברי חז"ל בתורה שבכתב. ומפרש הפסוק על ידי מה זכה לכל זה - נח איש צדיק תמים היה בו, שעל ידי מעשיו הטובים זכה כנזכר לעיל. וזהו את האלהים התהלך נח שזכה לעשות צרוף מן מי ואלה ולעשות אלהים.

נח הוליד תורה שבעל פה מתור תורה שבכתב

(שם) או יאמר אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו. חז"ל העירו כבר בזה, במה שפתח אלה תולדת, ומסיים איש צדיק תמים היה וגומר. ונראה על פי מה שכבר בארנו הכפל נח נח על פי הש"ס דערוכין, (יג, ב) שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי

כשמתבונן בשפלותו ממשיר על עצמו כלל הי"ג מדות שהוא האמת